

cert'; M-Lübke, potser impressionat favorablement en veure que un alumne seu tenia més sentit comú que ell, en rebutjar-li el fantàstic «VERATIUS, s'hi adhereix, instituint en el REW³, 9216a, un nou article VERATIUS «wahr».

Com si existís això en llatí. I si rebutjava VERACEM amb la raó que no explicava el fem. oc. *veraia*, això fonèticament és pitjor: perquè no dona pas més compte de la manca de -s- en el fem. de cap de les dues llengües, però ara la impossibilitat fonètica s'agreuja molt, perquè la -i almenys resultava clara amb el mot real VERACEM; i l'únic resultat possible de VERACIUS, segons tota norma fonètica, seria *verax*, *verace* (-aça) en qualsevol de les dues llengües, cf. *bras*, *fatras*, *coutelas*, *matras*, *embarras* etc. (antigament amb -z). L'actitud anti-científica de pendre com a base el fantasma del baix llatí, la fata morgana d'una grafia errònia, com una base lingüística real els condueix en aquests resultats òbviament insostenibles.

Cal tornar doncs, simplement a VERĀCEM, amb una fonètica més adulta, una lingüística menys simplista. En un mot així l'ús predicatiu té una freqüència insòlita, és la realitat primordial. EST VERACEML > est veraiz guanya terreny a causa de la defallença de VERUS, que en francès s'eclipsà ràpidament (per la debilitat i equivocitat fonètica [=c'est voir 'és veure'] fora dels usos gramaticalitzats *voir*, *voire* 'certament', 'o bé'). Era d'esperar *verai*z no sols en el masculí, perquè era adjectiu del tipus uni-genèric, amb el femení i el neutre idèntics, i en els Ss. XII i XIII encara hi havia en francès i oc. molts adjectius d'una sola terminació. Ara bé, ja en el S. XI, -s i -z es diferenciaven molt poc, i en el XII (quasi al començament de l'ús literari del romànic) ja s'havien confós en les dues llengües de França. La terminació *est verais* és presa per la -s del nominatiu i predicat, i llavors apareixen tot seguit les formes analògiques sense -s, en les frases dels tipus *dient li verai home*, *je demand le verai*, *à moi li verai chevalier*, *j'aim les femmes veraies*.

Pel que fa a la llengua d'oc, observem que el tipus *paiz/pais* PACEM, *faizem* FACIMUS, *raizon* RATIONEM, *palais/palaiz* PALATIUM era el normal en tota la zona Llemosí-Alvèrnia-Delfinat, i assolí gran difusió en la llengua trobadoresca. Si prenem en gros els fets de l'oc. ant. veiem que *verai* és la forma que domina en els trobadors i notaris del Nord del domini, i que en el Sud domina *vertadier*, no pas *verai*. Prenem tots els exs. més accessibles: els que Appel dona en el glossari de la seva *Chrest.*, car aquest volum del PSW és obra d'ell mateix, no hi afegeix gaire i també n'hi espigolo algun cas.

Verai apareix tres vegades en Jaufre Rudel, quatre vegades en Bertran de Born, una en G. Faidit, una en *Girart de Rossilhon*, tots ells d'aquella zona Nord, i més encara la *Balada* que hi afegeix; no queden més que un cas en Bon. Calvo, italià que imita els llemosins; un en Blacasset, que hom creu provençal (amb menys certitud que el seu mestre Blacatz), un en el provençal Raimbaut de Vaqueiras, molt imitador dels caps d'escola llemosins; i dos en la *Vida de St. Hono-*

rat, text nicenc bastant tardà, d'una zona ja propera al provençal alpi, que és del tipus nòrdic. Ja hem vist més amunt com, en canvi, *vertadier* és el mot dels llgd., gascons i els meridionals tots.

Tinguem present que a Provença comença aviat la penetració nòrdica Roine avall (*chivau*, *chin*, *chato* etc.). Present també que la llengua d'oc a penes tenia cap adjectiu en -ais, -aia, però sí que en tenia molts i importants en -ai, -aia (*savai*, -aia, *lecai*, *gai/gaia* etc.). Les altres hipòtesis havien d'admetre totes que el mot occità era un manlleu del francès. Així no anem tan enllà: és una forma nòrdica occitana, emesa per la influència de la llengua d'oïl. Ho afavoria encara un altre factor fonètic. En la zona intermèdia entre l'occità-Nord i l'occità-Sud el nexa -is- es reduïa dialectalment a -y- de manera que les formes com *maió* < *maisó*, i *baiar* < *baisar*, *jaian* < *jaisan*, *paian* < *paisan*, *putnaia* *putnaisa* es troben ja a l'E. Mj. en tota aquella zona. La llengua d'oc literària, que va generalitzar les formes *joi*, *chansó* etc., dels trobadors llemosins, alvernesos i delfinesos, també conferí admissió comuna a *verai*.

El factor fonètic ajudà a l'analogic de la confusió i penetració de *veraia* en lloc de *veraisa*. En *Flamenca*, p. ex., hi ha *veraia* en rim amb *raia* 'llança raigs, enllumena', v.2807, però és perquè ací -ASIA i -AJA i -AGA es confonen, segons la seva fonètica pròpia, en -aia: *baia* 'ell besa' rima amb *aia* HABEAT en el v. 2597, *kalenda maia* rima amb *s'esmaia*, v. 2790, de nou *baia* 'besa' en el v. 3203. Afegim-hi encara *verais* assegurat dos cops per les rimes en el llemosí Giraut de Bornelh (fi S. XII), n.º 72, 83 (cf. Kolsen, *ZRPb.* xxxiv, 499).

Però és el cas que la forma etimològica *veraisa* no és pas hipotètica en llengua d'oc, perquè el més meridional dels poemes que porten aquest adjectiu a l'E. Mj. li dona la forma *veraisa* en el femení (v. 72) i *veraisament* a l'adverbi v. 219. Un altre rastre de la sibilant, en una zona occitana on el mot pot ser penetració nòrdica, la trobem en bearnès antic, en el Cartulari d'Ossau, on apareixen *verai* o *berai* en masculí, però el femení és *verage*: «en *verage* e passifique possession» a. 1410, 118.1, 118.31. I tot això lliga molt bé amb les formes dialectals italianes i rètiques: milan., genov. ant. *vraxe*, venec. *verasio*, engad. ant. *vresth*, Irpino *vrašo*, sic. ant. *viraxi*, cap a les quals amb raó cridà l'atenció Salvioni en el seu estudi.

¹ *AlcM* segueix en això la seva pràctica abusiva de transposar, sense comprovació, les pronuncies mallorquines, en la de cada un dels dialectes continentals, segons normes simplistes i a priori. En el balearic sí que la pronúncia és *vš*, allí amb *š* des de sempre, com ho comprova la grafia de la *Q.* del mallorquí Reixac, que escriu molt repetidament *var* (p. ex. 11.37) amb la *a* (que solem transposar en aques llibre en *é* amb circumflex que altrament no s'entendria). — ² El romanç de Lluís de Montalbà devia dir «de l'un eixia un *pi ver*, / de l'altre, color de mar», però les versions transmeses, reco. per MilàF (*Romillo.*, ed. 1853, n.º 8; ed. 1882, n.º 206) ho deformen totes; una porta (amb les mescles de